

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

25. ledna 2024*

„Řízení o předběžné otázce – Hospodářská soutěž – Kartelové dohody – Článek 101 SFEU – Stanovení minimální výše odměn profesní organizací advokátů – Rozhodnutí sdružení podniků – Zákaz, aby soud uložil náhradu odměny nižší, než je tato minimální částka – Omezení hospodářské soutěže – Odůvodnění – Legitimní cíle – Kvalita služeb poskytovaných advokáty – Plnění povinností vyplývajících z rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890) – Možnost dovolávat se judikatury ve věci Wouters při omezení hospodářské soutěže z hlediska účelu“

Ve věci C-438/22,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím okresního soudu v Sofii (Sofijski rajonen sad, Bulharsko) ze dne 4. července 2022, došlým Soudnímu dvoru téhož dne, v řízení

Em akaunt BG EOOD

proti

Zastrahovatelno akcionerno družestvo Armeets AD,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení: A. Prechal, předsedkyně senátu, F. Biltgen, N. Wahl (zpravodaj), J. Passer a M. L. Arastey Sahún, soudci,

generální advokátka: L. Medina,

za soudní kancelář: R. Stefanova-Kamiševa, radová,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 6. července 2023,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

- za Em akaunt BG EOOD: I. Stojeva, V. Todorova a M. Jordanova, advokati,
- za Zastrahovatelno akcionerno družestvo Armeets AD: B. Dačev,
- za bulharskou vládu: T. Mitova a S. Ruseva, jako zmocněnkyně,

* Jednací jazyk: bulharština.

– za Evropskou komisi: T. Baumé a E. Ruseva, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 101 odst. 1 a 2 SFEU ve spojení s článkem 2 nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích [101 a 102 SFEU] (Úř. věst. 2003, L 1, s. 1; Zvl. vyd. 08/05, s. 205) a článku 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).
- 2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi Em akaunt BG EOOD a Zastrahovatelno akcionerno družestvo Armeets AD ve věci žaloby na náhradu škody z pojištění majetku po krádeži vozidla, jakož i náhradu škody za prodlení.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Článek 2 nařízení č. 1/2003, nadepsaný „Důkazní břemeno“, stanoví:
„Ve všech vnitrostátních postupech nebo postupech Společenství pro použití článků [101 a 102 SFEU] spočívá důkazní břemeno, pokud jde o porušení čl. [101] odst. 1 nebo článku [102 SFEU], na té straně nebo orgánu, který vznesl obvinění. Podniky nebo sdružení podniků, které chtějí využít ustanovení čl. 101 odst. 3 [SFEU], nesou důkazní břemeno, že podmínky uvedeného odstavce jsou splněny.“

Bulharské právo

GPK

- 4 Článek 78 občanského soudního řádu (Graždanski procesualen kodeks, dále jen „GPK“), nadepsaný „Určení výše nákladů“, stanoví:

„1. Poplatky zaplacené žalobcem, výdaje a odměny advokáta, měl-li žalobce advokáta, hradí žalovaný v přiměřeném rozsahu k části návrhu, které bylo vyhověno.

[...]

5. Pokud je odměna advokáta hrazená účastníkem řízení nepřiměřeně vysoká s ohledem na skutečnou právní a skutkovou složitost věci, může soud na návrh protistrany náhradu této odměny snížit v rámci náhrady nákladů řízení, avšak nikoli pod hranici minimální výše odměny advokáta stanovené podle článku 36 [zákona o advokacii (Zakon za advokaturata)].

[...]“

5 Článek 162 GPK stanoví, že „[j]e-li návrh opodstatněný, ale údaje o výši jsou nedostatečné, určí soud tuto výši podle svého uvážení nebo si vyžádá stanovisko znalce“.

6 Podle článku 248 GPK platí:

„1. Ve lhůtě pro podání opravného prostředku, a nelze-li proti rozhodnutí podat opravný prostředek, do jednoho měsíce od vydání tohoto rozhodnutí může soud na žádost účastníků řízení doplnit nebo změnit vydané rozhodnutí v části týkající se nákladů řízení.

2. Soud oznámí protistraně návrh na doplnění nebo změnu rozsudku a vyzve ji, aby na něj odpověděla ve lhůtě jednoho týdne.

3. Usnesení o určení výše nákladů řízení se vydává na neveřejném zasedání a doručuje se účastníkům řízení. Lze proti němu podat opravný prostředek za stejných podmínek, jaké jsou stanoveny pro opravný prostředek proti rozhodnutí.“

ZAdv

7 Článek 36 odst. 1 a 2 zákona o advokacii (Zakon za advokaturata) (DV č. 55 ze dne 25. června 2004; poslední změna byla zveřejněna v DV č. 17 ze dne 26. února 2021), ve znění použitelném v době rozhodné z hlediska skutkového stavu v původním řízení (dále jen „ZAdv“), zní takto:

„1. Advokát nebo advokát z členského státu Evropské unie má nárok na odměnu za svou činnost.

2. Výše odměny je stanovena na základě smlouvy uzavřené mezi advokátem nebo advokátem z členského státu Unie a klientem. Výše této odměny musí být spravedlivá a odůvodněná a nesmí být nižší než částka stanovená nařízením Nejvyšší advokátní rady [(Visšija advokatski savet), Bulharsko] pro druh příslušného úkonu.“

8 Článek 38 ZAdv stanoví:

„1. Advokát nebo advokát z členského státu Evropské unie může bezplatně poskytnout právní pomoc a pomoc: [...]

2. V případech uvedených v odstavci 1, je-li protistraně v dotčeném řízení uložena náhrada nákladů řízení, má advokát nebo advokát členského státu Evropské unie nárok na odměnu advokáta. Soud určí odměnu ve výši, která nesmí být nižší než částka stanovená nařízením uvedeným v čl. 36 odst. 2, a uloží druhé straně, aby ji uhradila.“

Nařízení č. 1 o minimální výši odměn advokátů

9 Článek 1 nařízení č. 1 o minimální výši odměn advokátů (Naredba no 1 za minimalnite razmeri na advokatskite vaznagrazdenija) ze dne 9. července 2004 (DV č. 64 ze dne 23. července 2004), ve znění použitelném na skutkový stav v původním řízení (dále jen „nařízení č. 1 o minimální výši odměn advokátů“), stanoví:

„Výše odměny za právní poradenství poskytnuté advokátem se stanoví volným ujednáním na základě písemné dohody s klientem, avšak nesmí být nižší než minimální částka stanovená tímto nařízením pro příslušné úkony.“

- 10 Článek 2 odst. 5 tohoto nařízení stanoví, že v případě zastupování před soudem, obrany a pomoci v občanskoprávním řízení se odměny stanoví podle povahy a počtu podaných návrhů, a to za každý z nich zvlášť bez ohledu na formu, jak jsou návrhy spojeny.
- 11 Článek 7 odst. 2 uvedeného nařízení stanoví určité odměny za zastupování, obranu a právní pomoc zejména v závislosti na hodnotě obhajovaného zájmu.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 12 Společnost EM akaunt BG podala k okresnímu soudu v Sofii (Sofijski rajonen sad, Bulharsko) žalobu na náhradu škody ve výši 16 112,32 bulharského leva (BGN) (přibližně 8 241 euro) z titulu pojištění majetku, po krádeži vozidla proti společnosti Zastrahovatelno akcionerno družestvo Armeets, jejímu pojistiteli, navýšenou o náhradu škody za prodlení ve výši zákonné úrokové sazby ve výši 1 978,24 BGN (přibližně 1 012 eur).
- 13 V tomto návrhu na náhradu škody byla zahrnuta odměna advokáta žalobkyně v původním řízení vypočtená v souladu s předchozí dohodou uzavřenou mezi žalobkyní v původním řízení a jejím advokátem. Výše této odměny činila 1 070 BGN (přibližně 547 eur). Žalovaná v původním řízení tvrdila, že takto požadovaná odměna byla nepřiměřená, a požadovala, aby byla snížena.
- 14 Rozsudkem ze dne 16. února 2022 rozhodl předkládající soud ve sporu tak, že návrhu na náhradu škody částečně vyhověl. Pokud jde o náklady řízení, měl za to, že výše požadované odměny byla nepřiměřená, a snížil ji na 943 BGN (přibližně 482 eur).
- 15 Předkládající soud ve svém odůvodnění ohledně snížení odměny advokáta odkázal na čl. 78 odst. 5 GPK, který soudu, jemuž byla věc předložena, umožňuje snížit výši splatné odměny advokáta, pokud se s ohledem na skutečnou právní a skutkovou složitost věci jeví jako nepřiměřená. Toto ustanovení však soudu neumožňuje stanovit nižší částku, než je minimální výše stanovená v článku 36 ZAdv.
- 16 Tento soud měl rovněž za to, že z rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890), vyplývá, že pravidlo uvedené v čl. 78 odst. 5 GPK ve spojení s článkem 36 ZAdv není v rozporu s čl. 101 odst. 1 SFEU ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU, pokud se ukáže, že je nezbytné k dosažení legitimního cíle. Uvedený soud tvrdí, že legitimním cílem sledovaným tímto pravidlem je zaručit poskytování kvalitních právních služeb veřejnosti. Má za to, že zavedení minimální výše odměn může sledovat tento cíl a být přiměřené, jelikož advokátovi zaručuje dostatečný příjem, který mu umožní vést důstojnou existenci, poskytovat kvalitní služby a zvyšovat svou kvalifikaci. Předkládající soud konstatuje, že hrubá odměna, do jejíž výše není odměna nepřiměřená ve smyslu vnitrostátní právní úpravy týkající se minimálních odměn, činí 42 BGN (přibližně 21 eur) za hodinu.
- 17 Uvedený soud kromě toho uvádí, že nesouhlasí se závěry, k nimž dospěl Nejvyšší kasační soud (Varchoven kasacionen sad, Bulharsko) ve svém usnesení č. 28, přijatým druhým obchodním oddělením dne 21. ledna 2022 ve věci č. 2347/2021, v němž v podstatě rozhodl, že „stanovené minimální odměny nemohou samy o sobě bránit advokátovi v poskytování služeb průměrné kvality“, jelikož je třeba rovněž přihlídnout ke kumulativnímu účinku s platnými profesními a etickými pravidly advokátní komory.

- 18 Rozhodnutí předkládajícího soudu o návrhu na náhradu škody bylo předmětem žalob podaných oběma účastníky původního řízení. Následně žalobkyně v původním řízení rovněž podala k předkládajícímu soudu návrh na přezkum rozhodnutí o nákladech řízení z důvodu, že odměna advokáta byla stanovena pod hranici stanovenou vnitrostátní právní úpravou.
- 19 Předkládající soud chová pochybnosti o způsobu, jímž musí provést takový přezkum s ohledem na upřesnění poskytnutá Soudním dvorem v rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890).
- 20 Za těchto podmínek se okresní soud v Sofii (Sofijski rajonen sad) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Musí být čl. 101 odst. 1 SFEU, vykládaný ve smyslu rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890), chápán v tom smyslu, že vnitrostátní soudy mohou upustit od použití vnitrostátního pravidla, které soudu zakazuje uložit účastníkovi řízení, který neměl ve věci úspěch, nižší náhradu odměny, než je minimální částka stanovená nařízením přijatým pouze profesní organizací advokátů, jakou je [Nejvyšší advokátní rada], není-li toto nařízení omezeno na dosažení legitimních cílů, a to nejen vůči smluvním stranám, nýbrž i vůči třetím osobám, kterým může být uložena náhrada nákladů řízení?
- 2) Musí být čl. 101 odst. 1 SFEU, vykládaný ve smyslu rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890), chápán v tom smyslu, že legitimní cíle, které odůvodňují použití vnitrostátního pravidla, které soudu zakazuje uložit účastníkovi řízení, který neměl ve věci úspěch, nižší náhradu odměny, než je minimální částka stanovená nařízením přijatým pouze profesní organizací advokátů, jakou je [Nejvyšší advokátní rada], je nutno považovat za zákonem stanovené a soud může od použití této vnitrostátní právní úpravy upustit, pokud nedospěje k závěru, že tyto cíle byly v konkrétním případě překročeny, nebo je naopak třeba mít za to, že vnitrostátní právní úprava je nepoužitelná, pokud není konstatováno, že těchto cílů bylo dosaženo?
- 3) Který účastník řízení musí v souladu s čl. 101 odst. 1 SFEU ve spojení s článkem 2 nařízení č. 1/2003 v občanskoprávním sporu, v němž je účastníkovi řízení, který neměl ve věci úspěch, uložena náhrada nákladů, prokázat existenci legitimního cíle a přiměřenost jeho sledování nařízením o minimální výši odměn [advokáta] přijatého profesní organizací advokátů, jestliže je podán návrh na snížení odměny advokáta z důvodu její nepřiměřené výše, účastník řízení, který navrhuje uložení nákladů řízení nebo účastník řízení, který neměl ve věci úspěch a navrhuje snížení odměny?
- 4) Musí být čl. 101 odst. 1 SFEU, vykládaný ve smyslu rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890), chápán v tom smyslu, že státní orgán, jako je Národní shromáždění, pokud deleguje stanovení minimálních cen nařízením na profesní organizaci advokátů, musí výslovně uvést specifické postupy, s jejichž pomocí musí být stanovena přiměřenost omezení, nebo musí být profesní organizaci uloženo, aby tyto projednala při vydání nařízení (např. v odůvodnění návrhu nebo v jiných přípravných dokumentech), a musí soud případně, pokud takovéto metody nebyly použity, odmítnout použití nařízení, aniž přezkoumá konkrétní částky [těchto minimálních cen], a je existence odůvodněného projednání takových metod postačující, aby bylo možno mít za to, že se právní úprava omezuje na to, co je nezbytné k dosažení stanovených legitimních cílů?

- 5) V případě záporné odpovědi na čtvrtou otázku, musí být čl. 101 odst. 1 SFEU, vykládaný ve smyslu rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890), chápán v tom smyslu, že soud musí posoudit legitimní cíle, které odůvodňují použití vnitrostátního ustanovení, které soud zakazuje, aby účastníkovi řízení, který neměl ve věci úspěch, uložil náklady odměny advokáta ve výši, která je nižší než minimální částka stanovená nařízením vydaným profesní organizací advokátů, jakou je [Nejvyšší advokátní rada] a přezkoumat přiměřenost těchto cílů s ohledem na dopady na částku konkrétně stanovenou ve věci a zamítnout použití této minimální částky, překračuje-li to, co je nezbytné k dosažení cílů, anebo musí soud přezkoumat druh kritérií stanovených v nařízení pro určení výše a způsob, jakým se tato kritéria projevují, a konstatuje-li, že v určitých případech mohou překračovat rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů, upustit od použití dotčeného pravidla ve všech případech?
- 6) Je-li za legitimní cíl minimální odměny považováno zajištění kvalitních právních služeb, umožňuje čl. 101 odst. 1 SFEU, aby minimální odměny byly stanoveny pouze na základě druhu právní věci (předmět sporu), hodnoty obhajovaného zájmu a částečně počtu uskutečněných jednání, aniž jsou zohledněna jiná kritéria, jako je komplexnost skutkového stavu, použitelná vnitrostátní a mezinárodní ustanovení atd.?
- 7) Je-li odpověď na pátou otázku taková, že vnitrostátní soud musí u každého řízení zvlášť přezkoumat, zda mohou legitimní cíle zajištění účinné právní pomoci odůvodnit použití nařízení o minimální výši odměny [advokáta], jaká kritéria musí soud použít k posouzení přiměřenosti minimální výše odměny [advokáta] v konkrétní věci, má-li za to, že minimální výše je stanovena k zajištění účinné soudní ochrany na vnitrostátní úrovni?
- 8) Musí být čl. 101 odst. 1 SFEU ve spojení s článkem 47 Listiny [...] vykládán v tom smyslu, že při posouzení sedmé otázky musí být přihlédnuto k právní úpravě schválené mocí výkonnou o odměně placené státem advokátům ustanoveným z moci úřední, která – v souladu se zákonným odkazem – představuje nejvyšší částku náhrady pro účastníka řízení, který měl ve věci úspěch a byl zastoupen právním zástupcem?
- 9) Musí být čl. 101 odst. 1 SFEU ve spojení s článkem 47 Listiny [...] vykládán v tom smyslu, že vnitrostátní soud je při posuzování sedmé otázky povinen uvést výši odměny, která postačuje k dosažení cíle zajištění kvalitní právní pomoci a kterou musí porovnat s tou, která vyplývá z právní úpravy, a musí vysvětlit důvody výše částky, kterou považuje za vhodnou?
- 10) Musí být čl. 101 odst. 2 SFEU ve spojení se zásadami efektivity vnitrostátních procesně právních prostředků a zákazu zneužívání práva vykládán v tom smyslu, že vnitrostátní soud, jestliže konstatuje, že rozhodnutí sdružení podniků porušuje zákaz omezování hospodářské soutěže tím, že stanoví minimální sazby pro své členy, aniž existují závažné důvody pro připuštění takového zásahu, je povinen použít minimální sazby stanovené v tomto rozhodnutí, neboť odrážejí skutečné tržní ceny služeb, jichž se rozhodnutí týká, protože všechny osoby poskytující tuto službu jsou povinny být členy sdružení?“

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

- 21 Svými otázkami se předkládající soud snaží určit, zda a v jakém rozsahu jsou vnitrostátní soudy, mají-li stanovit výši nahraditelných nákladů řízení z titulu odměn advokáta, vázány sazebníkem, který stanoví minimální výše odměn, a který přijímá profesní organizace advokátů, jejímiž členy jsou posledně uvedení povinně na základě zákona.
- 22 Tento soud se v podstatě snaží získat upřesnění ohledně rozsahu a povahy přezkumu, který má ve věci v původním řízení provést, pokud jde o platnost takového sazebníku s ohledem na zákaz kartelových dohod stanovený v čl. 101 odst. 1 SFEU, jak je vykládán zejména v rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890).
- 23 V uvedeném rozsudku vydaném v návaznosti na dvě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu článku 101 SFEU, jež podal sám předkládající soud, Soudní dvůr zaprvé rozhodl, že taková vnitrostátní právní úprava, jako je bulharská právní úprava odměn advokátů, o kterou se jednalo ve věci, v níž byl vydán uvedený rozsudek, která jednak neumožňuje advokátovi a jeho klientovi sjednat nižší odměnu, než je minimální částka stanovená nařízením přijatým sdružením podniků, kterou představuje profesní organizace advokátů, a jednak nedovoluje vnitrostátním soudům uložit náhradu odměny nižší, než je tato minimální částka, je způsobilá narušit hospodářskou soutěž na vnitřním trhu ve smyslu čl. 101 odst. 1 SFEU (rozsudek ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International, C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890, body 49 a 52).
- 24 Zadruhé měl Soudní dvůr poté, co odkázal na judikaturu týkající se možnosti považovat určitá jednání, jejichž účinky omezující hospodářskou soutěž jsou inherentně spjaté s uskutečňováním legitimních cílů, za jednání, na která se nevztahuje čl. 101 odst. 1 SFEU, jak byla zakotvena zejména v rozsudku ze dne 19. února 2002, Wouters a další (C-309/99, EU:C:2002:98) (dále jen „judikatura ve věci Wouters“), za to, že s ohledem na spis, který měl k dispozici, nebyl s to posoudit, zda lze uvedenou vnitrostátní právní úpravu považovat za nezbytnou k dosažení legitimního cíle. Rozhodl, že je na předkládajícím soudu, aby posoudil s ohledem na celkový kontext, v němž bylo nařízení Nejvyšší advokátní rady přijato a v němž vyvolává účinky, zda s ohledem na všechny relevantní informace, kterými uvedený soud disponuje, mohou být pravidla ukládající omezení dotčená v původním řízení považována za nezbytná k uskutečnění tohoto cíle (rozsudek ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International, C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890, body 53 až 57).
- 25 Právě tato druhá část posouzení Soudního dvora je jádrem otázek předkládajícího soudu. Posledně uvedený má totiž za to, že Soudní dvůr ponechává na vnitrostátním soudu, aby rozhodl, zda je možné, aby hranice minimálních cen za služby byly stanoveny orgánem sdružení podniků, které tyto služby poskytují a mají protisoutěžní zájem, a sice formulovat výjimky ze zásadního zákazu stanoveného v článku 101 SFEU. Uvádí, že judikatura a vnitrostátní ustanovení vzbuzují četné pochybnosti ohledně způsobu použití nařízení č. 1 o minimální výši odměn advokátů a způsobu určení, zda odměny, které hradí neúspěšný účastník řízení, jsou nepřiměřené.
- 26 V této souvislosti je třeba připomenout, že v rámci řízení upraveného v článku 267 SFEU, které je založeno na jasné dělbě funkcí mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem, je úkolem Soudního dvora pouze vyložit ustanovení unijního práva, kterých se týká položená otázka, v projednávaném

případě tedy čl. 101 odst. 1 SFEU. Není tedy na Soudním dvoru, nýbrž na předkládajícím soudu, aby v konečném důsledku posoudil, zda s ohledem na všechny relevantní skutečnosti, kterými se vyznačuje situace v původním řízení, jakož i na hospodářský a právní kontext, do něhož tato situace zapadá, je účelem dotčené dohody omezit hospodářskou soutěž (rozsudky ze dne 18. listopadu 2021, *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, bod 51 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 29. června 2023, *Super Bock Bebidas*, C-211/22, EU:C:2023:529, bod 28).

- 27 Soudní dvůr však při rozhodování o předběžné otázce může na základě informací obsažených ve spise, který má k dispozici, podat upřesnění, jejichž cílem je předkládajícímu soudu poskytnout vodítko při jeho výkladu, aby mohl rozhodnout spor (rozsudky ze dne 18. listopadu 2021, *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, bod 52 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 29. června 2023, *Super Bock Bebidas*, C-211/22, EU:C:2023:529, bod 29).
- 28 V projednávané věci se jeví jako nezbytné poskytnout upřesnění, pokud jde o rozsah odkazu, který Soudní dvůr učinil v bodech 53 až 55 rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, *ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International* (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890), na judikaturu ve věci *Wouters*.
- 29 Takový odkaz by totiž mohl vyvolat dojem, že i takové jednání podniku, jež vede k omezení hospodářské soutěže „z hlediska účelu“ ve smyslu čl. 101 odst. 1 SFEU, jako je horizontální určování stanovených minimálních sazeb, může být vyňato ze zákazu stanoveného v tomto ustanovení, případně ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU, pokud jsou omezující účinky na hospodářskou soutěž, které z něj vyplývají, inherentní uskutečňování legitimních cílů.
- 30 Je sice pravda, že z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že na všechny dohody mezi podniky nebo každé rozhodnutí sdružení podniků, které omezují svobodu jednání podniků, které jsou stranami této dohody nebo které podléhají dodržování tohoto rozhodnutí, se nevztahuje nezbytně zákaz stanovený v čl. 101 odst. 1 SFEU. Přezkum hospodářského a právního kontextu některých z těchto dohod a některých z těchto rozhodnutí totiž může vést ke konstatování, zaprvé že tyto dohody nebo některá z těchto rozhodnutí jsou odůvodněny uskutečňováním jednoho nebo více legitimních cílů obecného zájmu, které samy o sobě postrádají protisoutěžní povahu, zadruhé že konkrétní prostředky, které jsou použity k uskutečňování těchto cílů, jsou k tomuto účelu skutečně nezbytné, a zatřetí že i když se ukáže, že tyto prostředky mají přinejmenším potenciálně za důsledek omezení nebo narušení hospodářské soutěže, tento jejich inherentní důsledek nepřekračuje rámec toho, co je nezbytné, zejména tím, že by vylučoval veškerou hospodářskou soutěž (rozsudek ze dne 21. prosince 2023, *European Superleague Company*, C-333/21, EU:C:2023:1011, bod 183).
- 31 Tato judikatura se může použít zejména v případě dohod nebo rozhodnutí ve formě pravidel přijatých takovým sdružením, jako je profesní sdružení nebo sportovní sdružení, za účelem uskutečňování určitých etických a profesních cílů a obecněji za účelem vymezení výkonu profesní činnosti, pokud dotčené sdružení prokáže, že podmínky, které byly právě připomenuty, jsou splněny (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 19. února 2002, *Wouters a další*, C-309/99, EU:C:2002:98, bod 97; ze dne 18. července 2006, *Meca-Medina a Majcen v. Komise*, C-519/04 P, EU:C:2006:492, body 42 až 48, jakož i ze dne 28. února 2013, *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas*, C-1/12, EU:C:2013:127, body 93, 96 a 97).
- 32 Uvedenou judikaturu naproti tomu nelze použít v případě jednání, která se zdaleka neomezují na to, že jejich inherentním „důsledkem“ je přinejmenším potenciálně omezit hospodářskou soutěž omezením svobody jednání určitých podniků, ale vykazují ve vztahu k této hospodářské soutěži stupeň škodlivosti, který odůvodňuje závěr, že jejich samotným „účelem“ je její vyloučení,

omezení nebo narušení. Pouze pokud se po přezkumu jednání dotčeného v daném případě ukáže, že účelem tohoto jednání není vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže, je třeba následně určit, zda se na toto jednání může vztahovat tato judikatura (rozsudek ze dne 21. prosince 2023, *European Superleague Company*, C-333/21, EU:C:2023:1011, bod 186 a citovaná judikatura).

- 33 Pokud jde o jednání, jejichž účelem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže, pouze na základě čl. 101 odst. 3 SFEU a za předpokladu, že jsou dodrženy všechny podmínky stanovené v tomto ustanovení, jim tedy lze přiznat výjimku ze zákazu stanoveného v čl. 101 odst. 1 SFEU. V situaci, kdy je jednání, které porušuje posledně uvedené ustanovení, protisoutěžní z hlediska účelu, tedy vykazuje dostatečný stupeň škodlivosti pro hospodářskou soutěž, a kdy kromě toho může ovlivnit různé kategorie uživatelů nebo spotřebitelů, je třeba pro účely přiznání uvedené výjimky zejména určit, zda a případně v jakém rozsahu má toto jednání, bez ohledu na jeho škodlivost, příznivý dopad na každou z těchto kategorií (rozsudek ze dne 21. prosince 2023, *European Superleague Company*, C-333/21, EU:C:2023:1011, body 187 a 194 a citovaná judikatura).
- 34 Ze všech těchto úvah vyplývá, že i když Soudní dvůr v bodech 51 a 53 rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, *ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International* (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890), odkázal rovněž na judikaturu ve věci *Wouters* v případě existence vnitrostátní právní úpravy, která stanoví horizontální dohodu o cenách, učinil tak pouze proto, aby předkládajícímu soudu poskytl vodítko pro případ, že by po posouzení všech skutkových okolností projednávané věci musel dospět k závěru, že tato vnitrostátní právní úprava učinila závazným rozhodnutí sdružení podniků, jež mělo omezení hospodářské soutěže pouze za „důsledek“. Z bodů 56 a 57 rozsudku ze dne 23. listopadu 2017, *ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International* (C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890), totiž vyplývá, že Soudní dvůr měl za to, že nemá k dispozici všechny poznatky týkající se celkového kontextu, v němž bylo nařízení Nejvyšší advokátní rady přijato nebo v němž vyvolává své účinky.
- 35 Na otázky položené předkládajícím soudem je třeba odpovědět se zřetelem na tato úvodní upřesnění.

K první otázce

- 36 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 101 odst. 1 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že v případě, že by vnitrostátní soud konstatoval, že nařízení stanovící minimální výši odměn advokátů, jež je na základě vnitrostátní právní úpravy závazné, je v rozporu s tímto ustanovením, může odmítnout použití této vnitrostátní právní úpravy na účastníka řízení, kterému bylo uloženo nahradit náklady řízení odpovídající odměně advokáta, a to i v případě, že tento účastník řízení neuzavřel žádnou smlouvu o poskytování advokátních služeb a o odměně advokáta.
- 37 Podle ustálené judikatury platí, že zásada přednosti unijního práva ukládá vnitrostátnímu soudu, jenž má v rámci svých pravomocí uplatnit ustanovení unijního práva, aby v případě, že nemůže vyložit vnitrostátní právní úpravu v souladu s požadavky unijního práva, zajistil plný účinek těchto ustanovení ve sporu, jenž mu byl předložen, tak, že na základě vlastní pravomoci podle potřeby upustí od použití jakékoli vnitrostátní právní úpravy nebo praxe, i když je pozdějšího data, která je v rozporu s ustanovením unijního práva majícím přímý účinek, aniž musí nejprve

žádat o její předchozí odstranění legislativní cestou nebo jakýmkoliv jiným ústavním postupem či na toto odstranění čekat [rozsudek ze dne 22. února 2022, RS (Účinek rozsudků ústavního soudu), C-430/21, EU:C:2022:99, bod 53, jakož i citovaná judikatura].

- 38 Kromě toho je třeba připomenout, že čl. 101 odst. 1 SFEU má přímé účinky ve vztazích mezi jednotlivci a zakládá práva jednotlivců jako procesních subjektů, která musí vnitrostátní soudy chránit (rozsudek ze dne 6. října 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, bod 32 a citovaná judikatura).
- 39 Pokud by tedy vnitrostátní soud musel konstatovat, že na omezení hospodářské soutěže vyplývající z nařízení o minimální výši odměn advokátů nelze nahlížet tak, že jsou inherentně spjata s uskutečňováním legitimních cílů, byla by vnitrostátní právní úprava, která jej činí závazným, neslučitelná s čl. 101 odst. 1 SFEU ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU.
- 40 V takovém případě bude mít tento soud povinnost nepoužít sporné vnitrostátní pravidlo. I když se článek 101 SFEU týká pouze jednání podniků a nevztahuje se na právní či správní opatření přijatá členskými státy, nic to nemění na skutečnosti, že tento článek vykládaný ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU, který zavádí povinnost spolupráce mezi Uníí a členskými státy, ukládá členským státům, aby nepřijímaly nebo nezachovávaly v platnosti opatření, byť legislativní či nařizovací povahy, která by mohla zmařit užitečný účinek pravidel hospodářské soutěže použitelných na podniky (rozsudek ze dne 21. září 2016, Etablissements Fr. Colruyt, C-221/15, EU:C:2016:704, bod 43 a citovaná judikatura).
- 41 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 101 odst. 1 SFEU ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU musí být vykládán v tom smyslu, že v případě, že by vnitrostátní soud konstatoval, že nařízení stanovící minimální výši odměn advokátů, jež je na základě vnitrostátní právní úpravy závazné, je v rozporu s uvedeným čl. 101 odst. 1, je povinen odmítnout použití této vnitrostátní právní úpravy na účastníka řízení, kterému bylo uloženo nahradit náklady řízení odpovídající odměně advokáta, a to i v případě, že tento účastník řízení neuzavřel žádnou smlouvu o poskytování advokátních služeb a o odměně advokáta.

Ke druhé až deváté otázce

- 42 Svou druhou až devátou otázkou, které je třeba zkoumat společně, si předkládající soud přeje získat upřesnění, pokud jde zaprvé o „legitimní cíle“, za kterých by vnitrostátní právní úprava, která jednak neumožňuje advokátovi a jeho klientovi sjednat nižší odměnu, než je minimální částka stanovená nařízením přijatým profesní organizací advokátů, jakou je Nejvyšší advokátní rada, a jednak nedovoluje soudu uložit náhradu odměny nižší, než je tato minimální částka, musela být v souladu s čl. 101 odst. 1 SFEU, a pokud jde zadruhé o přezkum, který má tento soud v tomto kontextu provést.
- 43 Uvedený soud uvádí, že není pochyb o tom, že, navzdory chybějícímu odkazu na cíl sledovaný bulharským zákonodárcem, tento cíl spočívá v zajištění kvality služeb poskytovaných advokáty. Klade si však otázku, jak a na základě jakých parametrů musí být posouzena legitimní povaha uvedeného cíle, jakož i vhodnost a přiměřenost dotčeného opatření, a sice sazebníku stanovícího minimální výši odměny, ve vztahu k těmto cílům.
- 44 V tomto ohledu je třeba připomenout, že již bylo rozhodnuto, že Nejvyšší advokátní rada, jejíž všichni členové jsou advokáty volenými ostatními advokáty, jedná, neexistují-li jakákoliv kontrola ze strany orgánů veřejné moci a ustanovení, která by mohla zaručit, že bude působit jako složka

veřejné moci, jako sdružení podniků ve smyslu článku 101 SFEU, pokud přijímá nařízení, jimiž stanovuje minimální výši odměn advokátů (rozsudek ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International, C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890, body 47 až 49).

- 45 V rozsahu, v němž se druhá až devátá otázka týká podmínek použití judikatury ve věci Wouters, je tedy třeba nejprve ve světle úvah uvedených v bodech 30 až 33 tohoto rozsudku ověřit, zda se tato judikatura musí použít na takové rozhodnutí sdružení podniků, které stanoví minimální výši odměn advokátů, jako je rozhodnutí dotčené v původním řízení.
- 46 Za tímto účelem je třeba určit, zda se takové rozhodnutí omezuje na to, že má za inherentní „důsledek“ přinejmenším potenciální omezení hospodářské soutěže spočívající v omezení svobody jednání určitých podniků, nebo zda je pro tuto hospodářskou soutěž natolik škodlivé, že odůvodňuje závěr, že jeho samotným „účelem“ je zabránit, omezit nebo narušit tuto hospodářskou soutěž.
- 47 V tomto ohledu je třeba připomenout, že k tomu, aby dohoda spadala pod zákaz uvedený v čl. 101 odst. 1 SFEU, musí být „jejím účelem nebo důsledkem“ vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu. Podle ustálené judikatury počínaje rozsudkem ze dne 30. června 1966, LTM (56/65, EU:C:1966:38), vede alternativní povaha této podmínky určená spojkou „nebo“ nejdříve k nutnosti uvážit samotný účel dohody. Je-li tedy prokázán protisoutěžní účel dohody, není třeba zkoumat její účinky na hospodářskou soutěž (rozsudek ze dne 29. června 2023, Super Bock Bebidas, C-211/22, EU:C:2023:529, bod 31 a citovaná judikatura).
- 48 Z ustálené judikatury vyplývá, že zásadní právní kritérium pro určení, zda dohoda, ať již horizontální nebo vertikální, představuje „omezení hospodářské soutěže z hlediska účelu“, spočívá v konstatování, že taková dohoda vykazuje sama o sobě dostatečný stupeň škodlivosti pro hospodářskou soutěž (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 11. září 2014, CB v. Komise, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, bod 57, a ze dne 18. listopadu 2021, Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, bod 59, jakož i citovaná judikatura).
- 49 K posouzení toho, zda je toto kritérium splněno, je třeba se soustředit na obsah jejích ustanovení, na cíle, kterých má dosáhnout, jakož i na hospodářský a právní kontext, do něhož spadá. V rámci posuzování tohoto kontextu je třeba rovněž zohlednit povahu dotčeného zboží nebo služeb, jakož i skutečné podmínky fungování a struktury dotčeného trhu nebo dotčených trhů (rozsudky ze dne 11. září 2014, CB v. Komise, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, bod 53, a ze dne 12. ledna 2023, HSBC Holdings a další v. Komise, C-883/19 P, EU:C:2023:11, bod 107 a citovaná judikatura).
- 50 Pokud jde o rozhodnutí sdružení podniků, které určuje minimální výši odměn advokátů, jak již Soudní dvůr rozhodl, určování minimální výše odměn advokátů, jejíž závaznost je dána takovou vnitrostátní právní úpravou, jako je úprava dotčená v původním řízení, se rovná horizontálnímu určování uložených minimálních sazeb, které zakazuje čl. 101 odst. 1 SFEU (rozsudek ze dne 23. listopadu 2017, ČEZ Elektro Bulgaria a FrontEx International, C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890, bod 51 a citovaná judikatura).
- 51 Je přitom obecně známo, že určitá koluzivní jednání, jako například jednání vedoucí k horizontálnímu určování cen, mohou být považována za natolik způsobilá vyvolat negativní účinky, zejména na ceny, kvantitu nebo kvalitu zboží a služeb, že pro účely uplatnění čl. 101 odst. 1 SFEU lze mít za nepotřebné prokazovat, že mají konkrétní účinky na trh. Zkušenost totiž

ukazuje, že taková jednání vedou ke snížení produkce a ke zvýšení ceny, což vrcholí špatným rozdělením zdrojů zejména ke škodě spotřebitelů (rozsudek ze dne 2. dubna 2020, Budapest Bank a další, C-228/18, EU:C:2020:265, bod 36, jakož i citovaná judikatura).

- 52 Uvedená jednání tak musí být kvalifikována jako „omezení z hlediska účelu“, jelikož vykazují dostatečný stupeň škodlivosti ve vztahu k hospodářské soutěži bez ohledu na úroveň, na které je stanovena minimální cena.
- 53 V souladu s judikaturou uvedenou v bodě 32 tohoto rozsudku tedy taková omezení nemohou být v žádném případě odůvodněna uskutečňováním takových „legitimních cílů“, jako jsou cíle, které údajně sleduje právní úprava týkající se minimální výše odměn advokáta, o kterou se jedná ve věci v původním řízení.
- 54 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na druhou až devátou otázku odpovědět tak, že čl. 101 odst. 1 SFEU ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU musí být vykládán v tom smyslu, že na vnitrostátní právní úpravu, která jednak neumožňuje advokátovi a jeho klientovi sjednat nižší odměnu, než je minimální částka stanovená nařízením přijatým profesní organizací advokátů, jakou je Nejvyšší advokátní rada, a jednak nedovoluje soudu uložit náhradu odměny nižší, než je tato minimální částka, musí být nahlíženo tak, že představuje omezení hospodářské soutěže „z hlediska účelu“ ve smyslu tohoto ustanovení. V případě takového omezení se nelze dovolávat legitimních cílů, které uvedená vnitrostátní právní úprava údajně sleduje, za účelem vynětí dotčeného jednání ze zákazu dohod a jednání omezujících hospodářskou soutěž uvedeného v čl. 101 odst. 1 SFEU.

K desáté otázce

- 55 Podstatou desáté otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 101 odst. 2 SFEU vykládán v tom smyslu, že v případě, kdy vnitrostátní soud konstatuje, že nařízení stanovící minimální výši odměn advokátů, jež je na základě vnitrostátní právní úpravy závazné, porušuje zákaz stanovený v čl. 101 odst. 1 SFEU, je nicméně povinen použít minimální částky stanovené tímto nařízením, pokud tyto částky odrážejí skutečné ceny na trhu advokátních služeb.
- 56 V tomto ohledu, a jak vyplývá z odpovědi na první otázku, pokud vnitrostátní soud konstatuje, že nařízení stanovící minimální výši odměn advokátů porušuje čl. 101 odst. 1 SFEU, je povinen odmítnout použití vnitrostátní právní úpravy, na jejímž základě je toto nařízení závazné.
- 57 Kromě toho je třeba připomenout, že vzhledem k tomu, že článek 101 SFEU je základním ustanovením nezbytným pro plnění úkolů svěřených Unii, a zejména pro fungování vnitřního trhu, tvůrci Smlouvy v čl. 101 odst. 2 SFEU výslovně stanovili, že dohody a rozhodnutí zakázané podle tohoto článku jsou neplatné od počátku (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 1. června 1999, Eco Swiss, C-126/97, EU:C:1999:269, bod 36, jakož i ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, body 20 a 21).
- 58 Tato neplatnost, které se všichni mohou dovolávat, je pro soud závazná, jakmile jsou splněny podmínky pro použití čl. 101 odst. 1 SFEU a dotyčná dohoda nemůže odůvodnit udělení výjimky podle čl. 101 odst. 3 SFEU. Vzhledem k tomu, že neplatnost uvedená v čl. 101 odst. 2 SFEU je absolutní, dohoda neplatná na základě tohoto ustanovení není ve vztazích mezi smluvními stranami účinná a nelze ji uplatňovat vůči třetím osobám. Kromě toho může ovlivnit veškeré účinky, ať minulé, nebo budoucí, dotčené dohody nebo rozhodnutí (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. září 2001, Courage a Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, bod 22 a citovaná judikatura).

- 59 V projednávané věci si předkládající soud klade otázku, zda by v každém případě neměl být povinen uplatnit částky stanovené v nařízení č. 1 o minimální výši odměn advokátů, tedy i v případě, že by toto nařízení mělo být prohlášeno za neplatné ve smyslu čl. 101 odst. 2 SFEU. Tuto otázku odůvodňuje tím, že částky stanovené uvedeným nařízením odrážejí skutečné tržní ceny advokátních služeb, neboť všichni advokáti jsou povinni být členy sdružení, které přijalo totéž nařízení.
- 60 Je přitom třeba zdůraznit, že cenu za službu, která je stanovena v dohodě nebo v rozhodnutí přijatém všemi účastníky trhu, nelze považovat za skutečnou tržní cenu. Naopak jednání ve vzájemné shodě v oblasti cen služeb ze strany všech účastníků trhu, které představuje závažné narušení hospodářské soutěže ve smyslu čl. 101 odst. 1 SFEU, právě brání uplatnění skutečných tržních cen.
- 61 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na desátou otázku odpovědět tak, že čl. 101 odst. 2 SFEU ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU musí být vykládán v tom smyslu, že v případě, kdy vnitrostátní soud konstatuje, že nařízení stanovící minimální výši odměn advokátů, jež je na základě vnitrostátní právní úpravy závazné, porušuje zákaz stanovený v čl. 101 odst. 1 SFEU, musí odmítnout použití minimálních částek stanovených tímto nařízením, a to i tehdy, když minimální částky stanovené tímto nařízením odrážejí skutečné ceny na trhu advokátních služeb.

K nákladům řízení

- 62 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 101 odst. 1 SFEU ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU musí být vykládán v tom smyslu, že v případě, že by vnitrostátní soud konstatoval, že nařízení stanovící minimální výši odměn advokátů, jež je na základě vnitrostátní právní úpravy závazné, je v rozporu s uvedeným čl. 101 odst. 1, je povinen odmítnout použití této vnitrostátní právní úpravy na účastníka řízení, kterému bylo uloženo nahradit náklady řízení odpovídající odměně advokáta, a to i v případě, že tento účastník řízení neuzavřel žádnou smlouvu o poskytování advokátních služeb a o odměně advokáta.
- 2) Článek 101 odst. 1 SFEU ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU musí být vykládán v tom smyslu, že na vnitrostátní právní úpravu, která jednak neumožňuje advokátovi a jeho klientovi sjednat nižší odměnu, než je minimální částka stanovená nařízením přijatým profesní organizací advokátů, jakou je Nejvyšší advokátní rada (Visšija advokatski savet), a jednak nedovoluje soudu uložit náhradu odměny nižší, než je tato minimální částka, musí být nahlíženo tak, že představuje omezení hospodářské soutěže „z hlediska účelu“ ve smyslu tohoto ustanovení. V případě takového omezení se nelze dovolávat legitimních cílů, které uvedená vnitrostátní právní úprava údajně sleduje, za účelem vynětí dotčeného jednání ze zákazu dohod a jednání omezujících hospodářskou soutěž uvedeného v čl. 101 odst. 1 SFEU.

- 3) Článek 101 odst. 2 SFEU ve spojení s čl. 4 odst. 3 SEU musí být vykládán v tom smyslu, že v případě, kdy vnitrostátní soud konstatuje, že nařízení stanoví minimální výši odměn advokátů, jež je na základě vnitrostátní právní úpravy závazné, porušuje zákaz stanovený v čl. 101 odst. 1 SFEU, musí odmítnout použití minimálních částek stanovených tímto nařízením, a to i tehdy, když minimální částky stanovené tímto nařízením odrážejí skutečné ceny na trhu advokátních služeb.**

Podpisy